

Jacek IZYDORCZYK*

OBOWIĄZEK BADANIA KWALIFIKACJI PRAWNEJ CZYNU PRZEZ ORGANY STOSUJĄCE TYMCZASOWE ARESZTOWANIE

(Streszczenie)

Artykuł dotyczy kwestii obligatoryjnego badania istnienia podstaw stosowania tymczasowego aresztowania na każdym etapie postępowania karnego – również w odniesieniu do oceny prawidłowości kwalifikacji prawnej czynu. Zdumiewającym jest bowiem to, że pomimo jednoznacznego stanowiska doktryny prawa oraz orzecznictwa Sądu Najwyższego, wciąż w praktyce sądowej pojawiają się poglądy kontestujące tą zasadę.

Słowa kluczowe: tymczasowe aresztowanie; kwalifikacja prawna czynu; podstawy stosowania tymczasowego aresztowania

Przedmiotem niniejszego opracowania jest jedna z istotnych kwestii dotyczących stosowania tymczasowego aresztowania – a konkretnie udzielenie ostatecznej (miejmy nadzieję – *sic*) odpowiedzi na pytanie, czy w przypadku stosowania tymczasowego aresztowania (tzn. jego zastosowaniu, przedłużeniu oraz ponownym stosowaniu), przy wskazaniu przez organ procesowy istnienia tzw. przesłanki szczególnej tymczasowego aresztowania w postaci zagrożenia surową karą, należy badać prawidłowość kwalifikacji karno-prawnej¹.

Udzielenie pełnej odpowiedzi w tej kwestii wymaga znajomości (co oczywiste) następujących aktów prawnych: po pierwsze – ustawy z dnia 6 czerwca 1997 roku

* Dr hab., prof. UŁ, Zakład Postępowañ Karnych Szczególnych, Wydział Prawa i Administracji, Uniwersytet Łódzki; adwokat; e-mail: jizydorczyk@wpia.uni.lodz.pl

¹ Niestety wbrew pozorom omawiane zagadnienie wciąż powraca w aktualnej praktyce sądowej (nie miejsce tutaj na to, ale autor mógłby podać sygnatury konkretnych postępowań, w których sądy wcale nie uznają za oczywiste obowiązku badania kwalifikacji prawnej czynu przy stosowaniu tymczasowego aresztowania; co więcej dotyczy to postępowań tzw. medialnych, gdzie organy stosujące prawo muszą liczyć się z większą „kontrolą społeczną” ich procedowania).

kodeks postępowania karnego²; po wtóre – Konstytucji RP z dnia 2 kwietnia 1997 roku³ oraz po trzecie – aktów prawa międzynarodowego, tj. Konwencji o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności⁴ oraz Międzynarodowego Paktu Praw Obywatelskich i Politycznych⁵.

Jak wiadomo, w rzetelnym procesie karnym istotnym jest to, że podobnie jak oznaczenie osoby, także określenie czynu zarzucanego i jego kwalifikacji prawnej jest wymogiem koniecznym – co w aspekcie praktycznym jest uzasadnione tym, że podejrzany musi wiedzieć co się mu zarzuca, zaś w aspekcie prawnym realizuje się zasadę *nullum crimen sine lege*. Wiadomo także, że tymczasowe aresztowanie jest najsurowszym środkiem zapobiegawczym i jedynym wśród nich środkiem tzw. izolacyjnym. Jest ono uregulowane w rozdziale 28. kodeksu postępowania karnego (wraz ze środkami nieizolacyjnymi). Oczywistym jest, że aby tymczasowe aresztowanie mogło być zastosowane, musi być spełniona tzw.

² Dz.U. z 1997 r., Nr 89, poz. 555; ze zm.

³ Dz.U. z 1997 r., Nr 78, poz. 483; ze zm.

⁴ Sporządzona w Rzymie dnia 4 listopada 1950 roku; Dz.U. z 1993 r., Nr 61, poz. 284; ze zm.

⁵ Otwarty do podpisu w Nowym Jorku dnia 19 grudnia 1966 r.; Dz.U. z 1977 r., Nr 38, poz. 167. Prawo międzynarodowe – tzn. przepisy wymienionych Konwencji o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności oraz regulacje Międzynarodowego Paktu Praw Obywatelskich i Politycznych. Jeżeli więc chodzi o Konwencję z 1950 r., to należy pamiętać o jej fundamentalnych przepisach art. 6 ust. 1–3 („Prawo do rzetelnego procesu sądowego”); oraz – istotnego dla niniejszego opracowania – art. 5 („Prawo do wolności i bezpieczeństwa osobistego”) zgodnie z którym m.in. zapewnia się prawo do wolności i bezpieczeństwa osobistego (ust. 1), prawo do informacji o przyczynach zatrzymania (ust. 2), prawo do niezwłocznego postawienia przed sądem (ust. 3), prawo do zaskarżenia decyzji o zatrzymaniu lub aresztowaniu (ust. 4) oraz prawo do odszkodowania za „niezgodne z treścią tego artykułu” zatrzymanie lub aresztowanie (ust. 5). Natomiast Międzynarodowy Pakt Praw Obywatelskich i Politycznych z 1966 r. omawiane gwarancje reguluje podobnie i są one zawarte w art. 14 ust. 1–7 (tj. zabezpieczenie rzetelnego procesu sądowego) oraz w art. 9 ust. 1–5 (tj. gwarancje wolności i bezpieczeństwa osobistego). Jak więc widać, wskazane powyżej przepisy dwóch fundamentalnych aktów prawa międzynarodowego zawierają szereg zasad rzetelnego procesu karnego – w tym praw osób tymczasowo aresztowanych – jednak z uwagi na *ratio legis*, przedmiot oraz zakres regulacji, nie określają szczegółowo wszystkich rygorów stosowania prawa w omawianym aspekcie. Podobnie jest, gdy chodzi o postanowienia Konstytucji RP, ponieważ gwarantuje się w niej kompleks praw związanych z prowadzonym postępowaniem karnym w celu zapewnienia jego rzetelności, ale w ujęciu ogólnym; są to m.in. przepisy art. 45, 42, oraz 41. Tak jak w wymienionych przepisach rangi międzynarodowej, są to właśnie ramowe gwarancje praw obywatelskich, czy w ogóle praw człowieka oraz rzetelności procesu karnego (w tym i jako naprawienie ewentualnego naruszenia owej rzetelności – jak np. prawo do odszkodowania za bezprawne pozbawienie wolności – zob. art. 41 ust. 5). Prawa te są doprecyzowane w konkretnych ustawach – na czele z kodeksem postępowania karnego. Analiza jego unormowań nie może być więc dokonana w oderwaniu od gwarancyjnych regulacji konstytucyjnych i międzynarodowych.

podstawa ogólna z art. 249 § 1 k.p.k. w postaci „dużego prawdopodobieństwa, że oskarżony popełnił przestępstwo”; oraz przynajmniej jedna z tzw. podstaw szczególnych określonych w przepisach art. 258 § 1–3 k.p.k., tj. tzw. obawa mactwa, tzw. zagrożenie surową karą oraz tzw. obawa popełnienia nowego przestępstwa⁶.

W doktrynie procesu karnego powszechnie akceptowany jest pogląd, że z uwagi na zmianę dokonaną w kodeksie postępowania karnego z 1997 roku, dotyczącą podstawy ogólnej stosowania tymczasowego aresztowania (poprzednia podstawa ogólna to zaledwie tzw. „dostateczne uzasadnienie podejrzenia przestępstwa”) na ww. podstawę „dużego prawdopodobieństwa” oznacza to, że muszą zostać zgromadzone w danej sprawie karnej takie dowody, które stwarzają stan uprawdopodobnienia zbliżony wręcz do pewności⁷. I wcale nie chodzi tutaj o „rozstrzygnięcie sprawy”, ale o wykazanie prawnego uzasadnienia dla pozbawienia wolności człowieka, cały czas przecież znajdującego się pod ochroną konstytucyjnej, prawno-międzynarodowej oraz kodeksowej (zob. art. 5 § 1 k.p.k.) zasady domniemania niewinności.

Z uwagi na przedmiot niniejszego opracowania – w zakresie podstaw szczególnych stosowania tymczasowego aresztowania – istotna jest druga spośród nich, tj. wspomniane wyżej zagrożenie surową karą. Zgodnie z przepisem art. 258 § 2 k.p.k. wobec oskarżonego, któremu zarzucono popełnienie zbrodni lub występku zagrożonego karą pozbawienia wolności, której górna granica wynosi co najmniej 8 lat, albo którego sąd pierwszej instancji skazał na karę pozbawienia wolności wyższą niż 3 lata, obawy utrudniania prawidłowego toku postępowania, o których mowa w § 1 (tzn. ogólna obawa ucieczki podejrzanego lub jego tzw. mactwa), uzasadniająca stosowanie środka zapobiegawczego,

⁶ Szerzej zob. **T. Grzegorzczak**, *Kodeks postępowania karnego – komentarz*, t. I, wyd. 6, Wolters Kluwer, Warszawa 2014, s. 891–897; **J. Izydorczyk**, *Praktyka stosowania tymczasowego aresztowania (na przykładzie sądów Polski centralnej)*, Wyd. UŁ, Łódź 2002, s. 16–18; **idem**, *Stosowanie tymczasowego aresztowania w polskim postępowaniu karnym*, Zakamycze, Kraków 2002, s. 99–109; **idem**, *Stosowanie tymczasowego aresztowania w kontekście instytucji Habeas Corpus oraz prawa do obrony*, w: *Stosowanie tymczasowego aresztowania w Polsce – analiza i rekomendacje*, Wyd. Fundacja Batorego, Lublin–Warszawa–Poznań 2008, s. 33–42; ponadto por. **J. Skorupka**, *O podstawach i przesłankach tymczasowego aresztowania*, Wrocławskie Studia Sądowe 2012/3. Jak wiadomo, w wyniku gruntownej reformy prawa karnego i procedury karnej, która weszła w życie z dniem 1 lipca 2015 r., doprecyzowano m.in. przepisy dotyczące podstaw szczególnych stosowania tymczasowego aresztowania.

⁷ Zob. **T. Grzegorzczak**, *Kodeks...*, s. 893; zob. ponadto **J. Izydorczyk**, „Prawdopodobieństwo popełnienia przestępstwa” oraz jego stopnie w polskim procesie karnym na podstawie k.p.k. z 1997 roku, w: **T. Grzegorzczak** (red.), *Funkcje procesu karnego – księga jubileuszowa Profesora Janusza Tylmana*, Wolters Kluwer, Warszawa 2011, s. 175–182.

mogą wynikać także z surowości grożącej oskarżonemu kary. Jej byt prawny podyktowany jest faktem, że ustawodawca polski zakłada, iż podejrzany może się uchylać od odpowiedzialności karnej, gdy spodziewa się, że względem niego będzie orzeczona surowa kara – jednak od razu należy zastrzec, że nie kara abstrakcyjna, ale tylko taka, która w konkretnym wypadku może być rzeczywiście orzeczona. Kodeks postępowania karnego operuje tu jednak ocennym pojęciem „surowej kary”, nie precyzując jej rozmiaru. W kontekście art. 259 § 2 i 3 k.p.k. może to być tylko kara pozbawienia wolności powyżej roku, a pomocą dla określenia jej wymiaru są granice określone w art. 258 § 2 k.p.k.⁸ Podstawa ta ma również (co do zasady) na celu realizację funkcji procesowej, co też wyraźnie zostało zaznaczone przez ustawodawcę. Jednakże – jak już powiedziano – opiera się na swoistym domniemaniu, że grożąca lub orzeczona w pierwszej instancji kara stwarzać może sama w sobie zasadną obawę uchylania się od postępowania lub też jego utrudniania. Podkreśla się tu jednakże, iż wskazanie takiego domniemania ma charakter względny i że tymczasowe aresztowanie stosuje się na podstawie z art. 258 § 2 k.p.k. wyłącznie fakultatywnie, a także z potrzebą zachowania dużego umiaru⁹.

Oczywistym jest przy tym, że tymczasowe aresztowanie stosowane na podstawie art. 258 § 2 k.p.k. nie może następować „automatycznie”, z uwagi na sam fakt określonej kwalifikacji prawnej zarzucanego czynu i wynikające z niej zagrożenie karą. Sądy powinny tu podejmować decyzje po rozważeniu wszystkich okoliczności związanych z potrzebą stosowania tego środka. Trzeba zatem (już przy zarzuceniu) ustalić, czy istnieją wystarczająco silne dowody, które wskazują na duże prawdopodobieństwo, że oskarżony popełnił zarzucany mu czyn i to w takiej postaci, na jaką wskazuje podana kwalifikacja, a przy tym czy jest to czyn, o którym mowa w art. 258 § 2 k.p.k. Należy też rozważyć czy nie zachodzą okoliczności, które by wskazywały, iż w rzeczywistości pomimo grożącej surowej kary w danym przypadku podejrzany nie stwarza obawy uchylania się od wymiaru sprawiedliwości, ani nie zachodzi inna obawa utrudniania procesu, albo czy nie występują okoliczności przemawiające przeciwko stosowaniu

⁸ Zob. **T. Grzegorzczak**, *Kodeks...*, s. 924–925; **J. Izydorczyk**, *Praktyka...*, s. 24–26; **J. Izydorczyk**, *Stosowanie...* s. 127–131; **R.A. Stefański**, *Środki zapobiegawcze w nowym k.p.k.*, Zakamycze, Kraków 1998, s. 52–58; **idem**, *Tymczasowe aresztowanie i związane z nim środki przymusu w nowym k.p.k.*, Nowa kodyfikacja karna – k.p.k. – krótkie komentarze, Zeszyt 6, Warszawa 1997, s. 31–39.

⁹ Zob. *Uzasadnienie rządowego projektu nowego kodeksu postępowania karnego*, Nowe kodeksy karne z 1997 roku z uzasadnieniami, Warszawa 1997, *passim*; i co też zostało – jak już powyżej stwierdzono – doprecyzowane w wyniku reformy prawa karnego z 2015 r.

wobec niego tymczasowego aresztowania, o których mowa w art. 259 § 1 k.p.k. Dopiero po dokonaniu takiej oceny okoliczności sprawy można rozważać stosowanie tymczasowego aresztowania w oparciu o art. 258 § 2 k.p.k. podając jednocześnie dlaczego zastosowanie tego właśnie środka zapobiegawczego jest konieczne ze względu na potrzebę skutecznego zabezpieczenia prawidłowego toku postępowania¹⁰.

W tym też miejscu dochodzimy do głównego problemu będącego przedmiotem niniejszego opracowania. Mianowicie już od dawna krytykowany jest pogląd, że przedmiotem badania sądu nie jest w ogóle kwestia kwalifikacji prawnej czynu¹¹, a raczej że chodzi o to, że sąd orzekający o tymczasowym aresztowaniu nie jest uprawniony do dokonywania tej oceny „w takim zakresie, jak stanowi uprawnienie sądu właściwego do merytorycznego rozpoznania sprawy”¹², gdyż sąd ten powinien mieć na uwadze wyłączenia tymczasowego aresztowania związane z określonym charakterem czynu, a więc i poprawną kwalifikacją, by nie dopuścić do zbędnego stosowania tymczasowego aresztowania¹³. Należy mieć przy tym świadomość, że takie (jak już zaznaczono na wstępie, wciąż pojawiające się w praktyce sądowej – sic!) zdumiewające poglądy jakoby organ stosujący tymczasowe aresztowanie miał „nie zajmować się” kwalifikacją prawną czynu, choćby ta budziła wątpliwości, mają swoje źródło w dawnym stanie prawnym, a właściwie w dawnej praktyce¹⁴ (o czym będzie jeszcze dalej mowa) – i co zastanawiające: występują w niektórych aktualnie prowadzonych procesach karnych (sic).

Należy jeszcze tutaj podkreślić, że stosowanie tymczasowego aresztowania to nie tylko jego pierwsze zastosowanie oraz ponowne stosowanie, ale i – co już powiedziano – jego przedłużanie. Dlatego też np. przy rozpoznawaniu zażalenia na tymczasowe aresztowanie sąd ma w dalszym ciągu, i w pierwszej kolejności, obowiązek rozważenia, czy istnieją przesłanki stosowania tego środka oraz, co oczywiste, czy nie zachodzą okoliczności wskazujące na jego niedopuszczalność, a zatem nakazują odstąpienie od jego stosowania. Zgodzić się należy z wypowie-

¹⁰ T. Grzegorzcyk, *Kodeks...*, s. 924–925; J. Izydorczyk, *Stosowanie...*, s. 127–131; A. Murzynowski, *Węzłowe problemy tymczasowego aresztowania w świetle przepisów nowego k.p.k.*, w: *Nowy k.p.k. Zagadnienia węzłowe*, Zakamycze, Kraków 1998, s. 125 i nn.

¹¹ Tak np. w: postanowieniu Sądu Najwyższego (SN) z dnia 9 czerwca 1999 r., V KZ 21/99, LEX nr 63344.

¹² Tak w: postanowieniu SN z dnia 19 października 1999 r., III KZ 141/99, LEX nr 63673.

¹³ T. Grzegorzcyk, *Kodeks...*, s. 893.

¹⁴ Por. postanowienia Sądu Apelacyjnego w Krakowie: z dnia 9 listopada 1994 r., II AKz 386/94, KZS 1994, nr 11, poz. 13 oraz z dnia 26 lutego 1998 r., II AKo 8/98, KZS 1998, nr 3, poz. 48.

dzianym już pod rządem poprzedniej kodyfikacji, ale aktualnym nadal poglądem, że sąd nie jest uprawniony do zmiany opisu i kwalifikacji prawnej zarzucanego podejrzanemu czynu, bowiem rozpoznając zażalenie na postanowienie o zastosowaniu wobec podejrzanego tymczasowego aresztowania, sąd ma jedynie obowiązek rozważyć, czy istnieją przesłanki jego stosowania – chodzi więc nie o zmianę tej kwalifikacji, ale jej kontrolę, bowiem kontroluje się podstawy stosowanego aresztowania¹⁵. Dlatego czym innym jest „możliwość” zmiany kwalifikacji prawnej czynu, a czym innym dopuszczalność stosowania tymczasowego aresztowania na podstawie konkretnych przesłanek: ogólnej oraz szczególnych – niejako „w oderwaniu” od kwalifikacji prawnej czynu. Wtedy bowiem dojść może do zastosowania (czy też przedłużenia) tymczasowego aresztowania na podstawie nieistniejących podstaw (i to nieistniejących nawet od początku).

Obszernie wyjaśnił to już Sąd Najwyższy w uchwale 7 sędziów z dnia 27 stycznia 2011 roku (I KZP 23/10¹⁶). W judykacie tym Sąd Najwyższy podkreślił, że orzekając na etapie postępowania przygotowawczego w przedmiocie zastosowania albo przedłużenia stosowania tymczasowego aresztowania, sąd jest zobowiązany do oceny trafności przyjętej przez oskarżyciela publicznego kwalifikacji prawnej czynu zarzucanego podejrzanemu. Ocena ta powinna być przy tym dokonywana w kontekście ustawowych przesłanek stosowania tymczasowego aresztowania. Warto tutaj zaznaczyć, że Sąd Najwyższy procedował w wyniku wniosku Rzecznika Praw Obywatelskich o rozstrzygnięcie zagadnienia prawnego czy sąd, orzekając w postępowaniu przygotowawczym w przedmiocie tymczasowego aresztowania, jest uprawniony do badania i oceny trafności kwalifikacji prawnej zarzucanego czynu przyjętej przez oskarżyciela publicznego, a w szczególności, czy badając przesłanki stosowania tego środka, jest nią związany?

Sąd Najwyższy w swym uzasadnieniu wskazał na szereg ważkich argumentów uzasadniających takie, a nie inne stanowisko; i tak: po pierwsze – to przecież sąd jako organ stosujący (a kontrolny przy zażaleniu) jest zobowiązany do skontrolowania zarówno podstawy faktycznej, jak i prawnej wniosku o zastosowanie tymczasowego aresztowania, nawiązującego do postanowienia o przedstawieniu zarzutów; po wtóre – postępowanie w przedmiocie zastosowania albo przedłuże-

¹⁵ Zob. postanowienie SN z dnia 3 maja 1979 r., Z 17/79, OSNKW 1979, nr 7–8, poz. 83; zob. także glosy do postanowień SN z dnia 20 kwietnia 1979 r., IV KZ 46/79; oraz z dnia 3 maja 1979 r., Z 17/79, OSPiKA 1980, nr 3, poz. 62 – **T. Gardockiej** (Państwo i Prawo 1980/7 s. 144–147) i **S. Waltosia** (Państwo i Prawo 1980/7, s. 147–149); zob. też **M. Cieślak**, **Z. Doda**, *Przegląd orzecznictwa*, Pałestra 1980/12, s. 81 oraz glosy: **A. Wiercińskiego** (Orzecznictwo Sądów Polskich 1980/3, poz. 62) oraz **C. Maracha** (Orzecznictwo Sądów Polskich 1981/5, poz. 84).

¹⁶ OSNKW 2011, nr 1, poz. 1; zob. też cytowane tam orzecznictwo oraz literaturę.

nia stosowania tymczasowego aresztowania ma, w rozumieniu konstytucyjnym, charakter incydentalnej sprawy sądowej, w której sąd rozstrzyga o fundamentalnej wolności obywatelskiej, a postępowanie w przedmiocie tymczasowego aresztowania ma w istocie charakter kontradyktoryjny, więc prokurator działa jedynie na prawach strony i wszelkie elementy zawarte we wniosku tej strony, jaką jest oskarżyciel publiczny, podlegają weryfikacji sądowej; po trzecie – przecież także tutaj wciąż obowiązuje zasada samodzielności jurysdykcyjnej sądów, wykazująca silne związki z zasadą swobodnej oceny dowodów i zasadą niezawisłości sędziowskiej; i ponieważ to sąd podejmuje, działając jako organ państwa, ogromnej wagi decyzję w przedmiocie ograniczenia wolności człowieka, zatem rozstrzygając o ewentualnym zastosowaniu albo przedłużeniu stosowania tymczasowego aresztowania, jest zobowiązany samodzielnie ustalić podstawę faktyczną i podstawę prawną aresztowania – a co za tym idzie, w swych ocenach nie może być związany ani oceną co do faktów, ani oceną co do prawa innego organu; po czwarte – ocena stopnia prawdopodobieństwa popełnienia przez podejrzanego przestępstwa, które musi być „duże”, powinna być odnośzona do konkretnego opisu czynu zamieszczonego w postanowieniu o przedstawieniu zarzutów jako podstawy faktycznej limitującej także organ orzekający co do wniosku o zastosowanie tymczasowego aresztowania oraz ocena ta powinna być odnośzona do konkretnej podstawy w zakresie kwalifikacji prawnej, wskazanej w tym dokumencie, jako do normatywnego wzorca, określającego elementy znamion, których prawdopodobieństwo realizacji przez zachowanie scharakteryzowane w opisie czynu musi zostać ocenione jako „duże”; oraz po piąte – dla zastosowania lub przedłużenia tymczasowego aresztowania w oparciu o przesłankę surowości kary grożącej podejrzanemu, konieczne jest przede wszystkim przyjęcie właściwej kwalifikacji prawnej zarzuconego mu czynu¹⁷.

Sąd Najwyższy podsumował swój wywód stwierdzeniem, że w świetle fundamentalnej zasady samodzielności jurysdykcyjnej sądu, jak i w świetle charakteru postępowania (tj. incydentalnej sprawy sądowej) w przedmiocie zastosowania lub przedłużenia stosowania tymczasowego aresztowania oraz w związku z treścią unormowań kodeksu postępowania karnego, sąd – orzekając na etapie postępo-

¹⁷ Zob. obszerne uzasadnienie uchwały 7 sędziów SN z dnia 27 stycznia 2011 r., I KZP 23/10; OSNKW 2011, nr 1, poz. 1, gdzie stwierdzono także, że warunek aby potrzeba zastosowania tymczasowego aresztowania w celu zabezpieczenia prawidłowego toku postępowania była uzasadniona „grożącą oskarżonemu surową karą” spełniony będzie wówczas, gdy nie tylko trafnie postawiono zarzut popełnienia zbrodni lub występku zagrożonego karą pozbawienia wolności, której górna granica wynosi co najmniej 8 lat, ale gdy nadto z okoliczności sprawy wynika, że rzeczywiście może zostać oskarżonemu wymierzona surowa kara pozbawienia wolności.

wania przygotowawczego w przedmiocie tymczasowego aresztowania – jest nie tylko uprawniony, ale wręcz zobligowany do oceny trafności kwalifikacji prawnej czynu zarzucanego podejrzanemu, przyjętej przez oskarżyciela publicznego w postanowieniu o przedstawieniu, uzupełnieniu lub zmianie zarzutów – a w konsekwencji także we wniosku o zastosowanie lub o przedłużenie stosowania tymczasowego aresztowania. Brak przeprowadzenia stosownej analizy w tym zakresie uniemożliwia bowiem stwierdzenie, czy w okolicznościach konkretnej sprawy spełnione są zarówno przesłanki ogólne stosowania środków zapobiegawczych, jak i pozytywne przesłanki szczególne stosowania tego najsurowszego środka, a także, czy nie wystąpiły negatywne przesłanki wykluczające jego stosowanie¹⁸.

Reasumując należy przypomnieć, że każdy organ procesowy zobowiązany jest do działania wyłącznie na podstawie oraz w granicach prawa (zob. art. 7 Konstytucji RP), co m.in. oznacza konieczność określenia i/lub kontrolowania kwalifikacji prawnej zarzutu w sprawie karnej. Jeżeli chodzi o prokuratora, to obowiązuje go to na etapie wszczynania postępowania, przedstawiania zarzutów, wnoszenia aktu oskarżenia oraz żądania stosowania tymczasowego aresztowania – sąd zaś w całym procesie stosowania tego najsurowszego środka zapobiegawczego (z oczywistego powodu funkcjonowania zasady wyłącznie sądowego stosowania tymczasowego aresztowania). Tym bardziej przecież, że ocena kwalifikacji prawnej czynu nie może być oderwana od oceny istnienia podstaw stosowania tymczasowego aresztowania. Pojawiający się niejednokrotnie argument, że byłoby to rozstrzygnięcie o przedmiocie procesu karnego (a więc kwestii odpowiedzialności karnej konkretnej osoby za konkretne przestępstwo), jest o tyle chybiony, że w najlepszym razie czyniłoby to decyzję (i kontrolę) sądową *stricte* formalną.

W związku z powyższym nie może być problemem kwestia, czy przy stosowaniu tymczasowego aresztowania (tzn. jego zastosowaniu, przedłużeniu oraz

¹⁸ Zob. pełny tekst cytowanej uchwały 7 sędziów SN z dnia 27 stycznia 2011 r., I KZP 23/10; OSNKW 2011, nr 1, poz. 1; wraz z przywołanymi tam poglądami judykatury oraz piśmiennictwa; zob. też bezpośrednio dotyczący podstawy szczególnej z art. 258 § 2 k.p.k. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 3 kwietnia 2007 r., WZ 11/07; OSNKW 2007, nr 6, poz. 52. Ponadto por. **P. Kardas**, *Kontrowersje wokół uprawnienia (i obowiązku) sądu do badania trafności kwalifikacji prawnej w postępowaniu w przedmiocie tymczasowego aresztowania – przyczynek do wykładni przepisów art. 249 § 1 i 2, art. 258 § 2 i art. 259 § 2 i 3 kodeksu postępowania karnego w praktyce sądowej*, red. J. Giezek, Konferencje Izby Adwokackiej we Wrocławiu, Warszawa 2009; **idem**, *Środki zapobiegawcze w polskim procesie karnym – analiza aktualnego stanu prawnego w kontekście praktyki stosowania prawa oraz propozycje nowych rozwiązań ustawowych*, Biuletyn Komisji Kodyfikacyjnej Prawa Karnego 2010/1, s. 205–289; oraz **R. Koper**, *Podstawy i terminy tymczasowego aresztowania w świetle Konstytucji*, Państwo i Prawo 2013/5.

ponownym stosowaniu), przy wskazaniu przez organ procesowy istnienia tzw. przesłanki szczególnej tymczasowego aresztowania w postaci zagrożenia surową karą, należy badać prawidłowość kwalifikacji karno-prawnej. Przy okazji trzeba też zauważyć, że z mocy wskazanych na wstępie aktów prawa międzynarodowego oraz Konstytucji RP, jak i, co oczywiste, na podstawie kodeksu postępowania karnego, zaniechanie przez organ stosujący tymczasowe aresztowanie badania kwalifikacji prawnej czynu może spowodować aresztowanie człowieka w sytuacji odpadnięcia (nieistnienia) podstaw z art. 249 § 1 k.p.k. oraz art. 258 § 1–3 k.p.k. Tym samym takie stosowanie izolacyjnego środka zapobiegawczego, stanie się wręcz „automatycznie” tymczasowym aresztowaniem niewątpliwie niesłusznym w rozumieniu art. 552a k.p.k. ze wszelkimi związanymi z tym konsekwencjami – w tym konsekwencjami określonymi w przepisie art. 557 § 1 k.p.k.

Bibliografia

Opracowania:

- Cieślak Marian, Doda Zbigniew**, *Przegląd orzecznictwa*, Palestra 1980/12, s. 80–90.
- Gardocka Teresa**, *Glosa do postanowienia SN z 20 kwietnia 1979 roku, IV KZ 46/79*, Państwo i Prawo 1980/7, s. 144–147.
- Grzegorzczak Tomasz**, *Kodeks postępowania karnego – komentarz*, t. I (wyd. 6.), Wolters Kluwer, Warszawa 2014.
- Izydorzczak Jacek**, *Praktyka stosowania tymczasowego aresztowania (na przykładzie sądów Polski centralnej)*, Wydawnictwo UŁ, Łódź 2002.
- Izydorzczak Jacek**, „Prawdopodobieństwo popełnienia przestępstwa” oraz jego stopnie w polskim procesie karnym na podstawie k.p.k. z 1997 roku, w: Tomasz Grzegorzczak (red.), *Funkcje procesu karnego – księga jubileuszowa Profesora Janusza Tylmana*, Wolters Kluwer, Warszawa 2011, s. 175–182.
- Izydorzczak Jacek**, *Stosowanie tymczasowego aresztowania w polskim postępowaniu karnym*, Zakamycze, Kraków 2002.
- Izydorzczak Jacek**, *Stosowanie tymczasowego aresztowania w kontekście instytucji Habeas Corpus oraz prawa do obrony*, w: *Stosowanie tymczasowego aresztowania w Polsce – analiza i rekomendacje*, Fundacja Batorego, Lublin–Warszawa–Poznań 2008, s. 33–42.
- Kardas Piotr**, *Kontrowersje wokół uprawnienia (i obowiązku) sądu do badania trafności kwalifikacji prawnej w postępowaniu w przedmiocie tymczasowego aresztowania – przyczynek do wykładni przepisów art. 249 § 1 i 2, art. 258 § 2 i art. 259 § 2 i 3 kodeksu postępowania karnego w praktyce sądowej*, red. Jacek Giezek, Konferencje Izby Adwokackiej we Wrocławiu, Warszawa 2009, s. 55–92.
- Kardas Piotr**, *Środki zapobiegawcze w polskim procesie karnym – analiza aktualnego stanu prawnego w kontekście praktyki stosowania prawa oraz propozycje nowych rozwiązań ustawowych*, Biuletyn Komisji Kodyfikacyjnej Prawa Karnego 2010/1, s. 205–289.

- Koper Radosław**, *Podstawy i terminy tymczasowego aresztowania w świetle Konstytucji, Państwo i Prawo* 2013/5, s. 3–16.
- Maracha Cezary**, *Glosa do postanowienia SN z 3 maja 1979 roku, Z 17/79, Orzecznictwo Sądów Polskich* 1981/5, poz. 84, s. 15–25.
- Murzynowski Andrzej**, *Węzłowe problemy tymczasowego aresztowania w świetle przepisów nowego k.p.k.*, w: *Nowy k.p.k. Zagadnienia węzłowe*, Zakamycze, Kraków 1998.
- Skorupka Jerzy**, *O podstawach i przesłankach tymczasowego aresztowania*, *Wrocławskie Studia Sądowe* 2012/3, s. 95–120.
- Stefański Ryszard A.**, *Środki zapobiegawcze w nowym k.p.k.*, Zakamycze, Kraków 1998.
- Stefański Ryszard A.**, *Tymczasowe aresztowanie i związane z nim środki przymusu w nowym k.p.k.*, *Nowa kodyfikacja karna – k.p.k. – krótkie komentarze*, Zeszyt 6, Warszawa 1997.
- Uzasadnienie rządowego projektu nowego kodeksu postępowania karnego*, w: *Nowe kodeksy karne z 1997 roku z uzasadnieniami*, Wydawnictwo Prawnicze, Warszawa 1997.
- Waltoś Stanisław**, *Glosa do postanowienia SN z 20 kwietnia 1979 roku, IV KZ 46/79, Państwo i Prawo* 1980/7, s. 147–149.
- Wierciński Andrzej**, *Glosa do postanowienia SN z 3 maja 1979 roku, Z 17/79, Orzecznictwo Sądów Polskich* 1980/3, poz. 62, s. 50–60.

Jacek IZYDORCZYK

QUESTIONS ON LEGAL QUALIFICATION OF A CRIME AND DETENTION PENDING TRIAL

(Summary)

Article describes how important are so-called legal grounds of detention pending trial. Moreover, every court and every judge should control a legal qualification of a crime in every “arrest case”. If not, there is no a due process of law. The Polish Supreme Court pointed that many times; as same as Polish theorists of criminal law. Unfortunately, in some cases some courts forget that.

Keywords: detention pending trial in Poland; legal qualification of a crime; legal grounds of detention pending trial